

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputatio || excellentium. D. doctoru[m] Iohannis Eccij &
|| Andre[a]e Carolostadij q[uae] cepta est Lipsi[a]e ||
XXVII. Iunij. An. M.D.XIX.**

**Eck, Johannes
Karlstadt, Andreas**

[Erfurt], 1519

VD16 E 320

Martinus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-32477

¶ De Jubilæis celebratis non vult admittere accessisse consensum fidelium. et
suspecta Bonifacii. g. vita potest suspectū facere et⁹ Jubilæū. dico satis magis
num esse populū cōsensum. q̄ ex toto Christiano orbe in Jubilæo Christi fides
les consuevit. quōd alias cōsensum fidelium pbare possit non video. q̄ consensus
p̄ncipū dixit pro passagio et cruciatu a summo pontifici indulgētias dadas. Res
spondet parum cōficere si hic errauerint in re nihili. quasi nihil esset Christi fi-
deles decipere et vnanimē Christianorū p̄ncipū et regum cōsensum in tam falsam
faciem descendere fidelū deceptionē.

¶ P̄terea nullū ait esse decretū exp̄ssum et clarū sup̄ indulgētias. Oppono
et declarationē Sixtinam et tam nouissime declarationē modernū pontificis.
Ubi inquit Ro: ecclesiā quam relique tanq̄ matrē sequi tenent rradidisse Ro:
pontifici Petri clauigeri successorē et Ihesu Christi in terris vicariū potestate cla-
ritum quarū est aperte tollendo illius in Christo fidelib⁹ impedimenta culpā
scilicet et penam p̄ peccatis actualib⁹ deletam. culpam quiddē mediante sacramē-
to penitentię. Penam vero tpalem p̄ peccatis actualib⁹ scdm̄ diuinā iusticiā
debitam. mediante ecclesiastica indulgētia posse p̄ rōnabilib⁹ causis eidem
Christi fidelib⁹ qui charitate fungēte sunt membra Christi siue in hac vita siue
in purgatorio indulgētias ex sup̄abundantia meritorū Christi et sanctorū et
tam p̄ viuis q̄ p̄ defunctis apostolica auctoritate indulgētias p̄cedendo. thes-
saurū meritorū Christi et sanctorū dispensare etc. Ubi clare determinat cum sc̄s
quantū indulgētias non esse remissiones bonorū operū sed remissiones pe-
narū. que fiat cōpensatione facta meritorū Christi. et q̄ rōnabatur ecclesiā tot
annis totam non errasse. Nōdū non totam ecclesiā errasse. q̄ semp̄ interea fue-
rint quib⁹ hoc negotiū fuerit suspectū hinc vulgarū illud. Indulgētie sunt p̄te
deceptiones fidelū. Ad q̄d dico. Quā aliquid rei habenda est ratio non quod
quisq̄ dicat sed q̄d bonū. doctū. honestū. et optimū statuunt audiendū est. quod
enī fuerunt pbatissimē honestissimē: viri per totum Christianū orbem in trecentis
annis et hominū aliqui in cathalogū sanctorū relati non tamen indulgētias hoc
pacto pbauerūt. Et si abusus eis sicut in omni re displicuerit. Thomas sc̄us
est Bonaventura Albertus Carmelita. Bernhardin⁹ et alij magni viri. Altes
Berfon Capistranus etc. qui tamē indulgētiarū concessione non reprobantur.
Quare nihil refert q̄ Johanni wickleff et Ulrico Kalteisen in Anglia. dño Jo-
hanni de wessalia qui tamē hoc retractauit Baguntie. Bohemis indulgē-
tiarū concessiones non placuerunt. Quare cōcludamus indulgētias rōnabiliter
dadas. ad dei honorē et fidelū exaltationē nō esse inuitiles Christi fidelib⁹ deuotis
non p̄summentib⁹: sed eas cum humilitate et gratiarū actione acceptentib⁹: abus-
sibus resectis et repulsi. ut sic potius de tanto munere deo gratias agamus q̄
ut illud sup̄be cōtemnamus semp̄ in animo habentes optimā indulgētiam esse
veram p̄tionem. Tamen omnino si hodie exposita sententia fuit mens reue:
patris maluisse ut illud clare dixisset et simplicib⁹: non dedisset occasione aliud
cogitandū q̄: nemo est oim̄ auditorū. qui sensum hodie datū intellexerit in cō-
clusionē vnde sc̄a Dicere indulgētias esse bonū Christiano est insantē. Sunt
enī verissime opera boni vicium. At sum bene contentus de sua expositione
quantum ad me attinet.

¶ Martinus

¶ Contra solutiones meas opponit egregi: d. d. primo indulgētias non esse
remissiones bonorū operum nec se vidisse qui hoc assereret. Sequi etiā ad hoc
indulgētias esse vere p̄culosas noxias et damuabiles. esse potius eas vno cō-
sensu danti et admittentū remissiones penarū p̄ peccatis debeatū. Nōdeo
satis admiror quid hec verba d. d. velint. cum sine dubio p̄ penas pro peccatis
debitas intelligant omnes labores satisfactoris que tertia pars est penitentię.
inter quos certe sunt bona opera Elemosine. orōnes. ieiunia. vigilię et similia.

¶

ad qđ est expressius textus lib: 7. c. Cum ex eo. vbi papa dicit p̄ indiscretas in
dulgenc̄a tenerari p̄salem satisfactiōē Et offes bulle indulgentiarū ferme hāc
clausulā habent. de iniunctis penitentis relaxamus. Sed age dato qđ essent
pene et non opa. dico peius esse remitti penas qđ opa. cum vita passiva et pas
nosa plus p̄ficiat aut prosit qđ mere activa. vt apostolus. 2. Corint: 11. cum in
firmo: tunc fortior sum. Purius est em̄ opus qđ solo deo operante nobis partē
entib: p̄ficiat qđ qđ nobis cooperantib: efficitur. iuxta illud Deuteror: 22. Ego
p̄cutiam et sanabo. occidam et vivificabo quare ad sensum egre d. d. plura ab
sorda sequunt̄ ex indulgētis qđ ad meū sensum et sane nescio an verissime dicā.
¶ Secundo nō potest cōcordare qđ dixi indulgētias solum p̄gris esse datas et
canones similiter tantū p̄gris impositos. dico nō memini me dixisse canones
esse p̄gris impositos. si aut̄ dixi sensus meus est qđ st: enni et servētes sine pen
nitentes plus faciunt qđ canones exigunt.
¶ Tertio contendit eas esse necessarias ad salutem quia expedit nosse an pro
moueant nec ne ad salutem.
¶ Et si non fateat̄ necessarias esse ad salutem expedit tamē scire p̄moueant sa
lutem nec ne. Nōdeo nec hoc est necessariū scire. sed si nocerent saluti. Non em̄
est necessariū scire non necessaria ad salutem.
¶ Item qđ interest an papa per merita Christi possit remittere. nescio an inter
sit. De meritis Christi postea.
¶ Post hec dicit meā sententiā destruere dicta Conciliorū et indulgentiarū lar
gitiōem que p̄munt forma cōcedunt contritis et confessis. Nōdeo non ideo de
struit meā sententiā dicta Conciliorū. qđ sunt contriti et cōfessi qui p̄grī sunt ad
soluendas satisfactiōes quos scrip: etiā infirmos vocat et p̄pter hos dāmiāde
non sunt indulgentes. ¶ Reprehendit etiā in me qđ usurpauit dictū Seneca. non
quis sed quid dicatur. qđ in his que sunt fides attendere oporteat etiā quia dicat.
Respondet hoc nō est ad p̄positum. quia materia indulgentiarū nō est materia
fidei. Deinde in materia fidei multo maxime opus est attendere non quia sed
quid dicat. quia non est respectus p̄sonarū habēdas. sicut manifeste p̄mouit
Matth. 7. et 24. Attendite a falsis p̄phetis. qui veniunt ad vos et. Item multi
veniūt in noie meo dicētes. Ego sum Christi. et Johānis. 10. Ducas mee vocē
meam audiunt. Proinde etiam summo ponti: non temere credendū est. vt sicut
regula Johānis apostoli. Charissimi p̄bate sp̄s vtrū ex deo sint.
¶ Dicit deinde periculum esse in errore indulgentiarū ex eo qđ periculosus error
habitus sit eorū qui ordinib: mendicantiū ab initio detraherūt. quidquid sit de
detractorib: per hoc non p̄batur error piculosus in indulgentis. nec mox
error est qđ ordinis mendicantiū vt sacerdotes ecclesiarū errorem iudicauerint.
¶ Per idem ad id qđ dicit Conciliū non errare qđ regitur a sp̄i sancto.
¶ Addo ego scz in hīs in quib: regitur a sp̄i sancto. i. in reb: fidei. Et vt alio
quando dicam non dixi errasse in concilio in dandis indulgentis sed postea.
transio illud qđ remissionē peccatorū intelligit remissionē penarū. cū sepe p̄m
p̄ pena accipiat̄ Dauidicorū. 20. Ego nō sepe inuenio p̄ctū pro pena accipi.
nisi forte vbi de Christo scribit qđ peccata nostra ipse portauit. qđ tū et ipsam
nō ausim dicere simpliciter pro pena accipi. Sed hec extranea.
¶ Confutaturus illud qđ ventas dixi esse vicium opis dicit esse subordinationē
finium in opis ideo si velle referant in deum nō viciant opus. Respondet da
exemplū et demonstrandi. dixi em̄ hodie raros inueniri qui em̄ darent gratis et
p̄pter deum. quantū dant pro indulgentis. Ex fructib: ergo cognoscere eos.
sino si audiant melius se posse facere qđ redimere indulgētias p̄babile est nullo
fas esse redempturos indulgētias.
¶ De contemptu indulgentiarū dicit si fuisset vsus hoc moderamine standum
est eius declaratiōis. Verum vulgaris sermo aliam indicat latet intelligentiā

Respondere videat diligentius eundem sermonem egredi d. d. et inueniet me expressis
verbis dixisse non esse commendandas indulgentias, sed relinquendas liberas,
nemine esse absterrendum, sicut neminem vigedum, esse videlicet pigrorum solatia
quare sine mea culpa hac declaratione et satis moderata sententia non intelliguntur
¶ Transeo illud de Bersono ubi dicit aliud esse satisfacere in peccatis et redire
mere indulgentiam in peccatis. Quia in his obstat forma concessione, que solum est
fessis et contritis punit indulgentias, illic vero et ipse Johannes Berson secum
sentiat, Dico, relinquendo hoc tanquam extra capacitatem intellectus mei, vere esse
non capto quod peccator possit satisfacere in peccatis et non etiam possit recipere
licentiam non satisfactorem, cum plus videatur requiri ad operum perfectionem
quam ad omissionem.

¶ De Gregorio et si historia non habeatur recepta tamen famam dicit non potest
mittere negari, Dico sane temere nemo credat, et Transeo.

¶ Tandem ad id redeo quod indulgentie sint satisfactorie et non remissiones bonorum
operum, sed penarum, fortassis contendimus in equitoco quod satisfactorie d. d. apud
pellat quod punitur virtute indulgentia, ut non satisfactorie et hoc pmissio non sa-
tisfactionis pro satisfactorio habeatur, Ego satisfactorium appello quod implet
satisfactionem non omittit.

¶ Adduxit etiam auctoritatem Esai: 66. ubi Christus 2u: 4. legens et Isala dicit,
spiritus domini super me co quod vixerit me, predicare captiuis indulgentiam, ubi Christus
remissionem dicit, Addidit Theophilus qui exponit quod anime tenebantur, donec
venit qui predicaret captiuis redemptio: quia auctoritas nihil faciat ad rem ipsam
verba et consequentia textus declarant quod Christus ibidem dicit, Hodie impleta
est scriptura hec in auribus vestris, Deinde quod loquitur de vero anno In-
bilis, hoc est, de plenitudine ipsius, de corona anni benignitas: et non de remissionibus
penarum, sed de remissione peccatorum, de qua tota scriptura loquitur, cum In-
bilis Bonifacianus tanto post tempore cepit, Item quod neget augeri merita
relecta veniens transeo, quod non pro hoc confutat quod aliquando pecunia eandem vo-
lunt consumere in conuictis.

¶ De Iudaeis celebratis dicit satis magnam esse populis consensum, quod ad indula-
gentias fideles in toto orbe confluunt, excepta tamen Italia et Roma, nec via
det quo alias possim probare consensum fidelium, Respondere cum consensum ego
probarem esse fidelium qui reprobata et veritate indulgentiarum exposita fideles
ad confluendum moueret, nunc vero confluunt ignorantibus quid et quare,
cum maior pars credat se rem necessariam et meritotam facere.

¶ Post hoc de passagibus et cruciatis arbitratur egredi d. d. non esse rem parum
momenti tot fideles decepti presertim magnates, Hinc nec est res magni mo-
menti quicquid et diuus Hieronimus: Matth: 23, de sanguine Zacharie prophete dicit, Non
dantur erroris qui de pietate fidei descendit, Ita et hic error est sine damno anime
citra etiam lucrum pecunie, quod deserunt pro honore sancte ecclesie rectoribus ecclesiarum, Quia
ego dixi nullum esse decretum super indulgentiis opposuit Sixtinus et Leoninus nonnulli
ma ubi declarant virtutes indulgentiarum, Dico hec alia questio est, ego dixi nulla
esse decretum quod preceperet indulgentias redimere, ideo non esse necessarias.

¶ In fine ad puerbum illud indulgentias sunt parte fidelium deceptas, Per quod volui non
totam ecclesiam errasse, dicit non esse audendum quod quisque dicat sed quod boni et
boni est uti stantur, Nunc vero aliqui etiam in sanctorum catalogum relati non
improbant indulgentias, Respondere, nec ego sane, hoc tamen addo quod ecclesie
sua accipiens opinionem, non facit ideo ex opinionibus veritates, Ideo ad istam
Leonis, 110, declarationem dico sicut in actis dixi, non probari nudis verbis,
presertim hominum indulgentias esse de thesauro Christi sumptas et soluere
penas iusticie diuinae requisitas licet opinionem non damnetur, Ita ut dicam quod sentis

cum Christi merita sine accipiant ut suffragia. sine quocumque modo et nolo. nihilominus sunt merita Christi. nec propter usum vel applicationem meram operibus subeunt. Si autem sunt merita Christi gratia et veritas sunt. iuxta illud Psalmi: 24: vniuersae viae domini misericordia et veritas. et Johannis primo. Gratia et veritas per Iesum Christum facta est. ibidem. Videmus plenum gratiae et veritatis. Quare etiam si angelus de celo aliud persuaserit non credam esse in manu vilius hominis gratiam et veritatem dare. hoc est merita Christi dispensare. non tamen resisto pontifici. sed ad declarationem in actis me refero.

Eccius.

¶ Quia ut dixi magna pars dissensionis facit in eo an indulgentiae sint remissiones honorum operum. vel penarum. ubi in mea praedicta descendere ecclesiae docet et homo pontifex: Qui haec de indulgentiis scripserunt. sed hoc refellit a cura et doctore respicit. Quia remittere penam est remittere labores satisfactionis. inter quos sunt bona opera propter decretum Innocentii: In causa cui ex eo de Penitentibus ne penitentibus satisfactio emerit. Dico bene remitti labores satisfactionis. sed non propterea bona opera. Quis enim oratio. letitiam et cetera sunt satisfactiones. tamen sunt bona opera. etiam si ipsa non satisfactio. Accedit quod satisfactio non solum sit labore honorum operum sed etiam satisfactionis. Quare plerique volunt non debere cogi solum confessionem ad satisfactionem in se recipiendam. iuxta illud commune. Huius est ut confessio solum cum parua penitentia mittat ad purgatorium. quod cum magna ad infernum. Per mirum si pontifex plenarias rescuit indulgentias ad satisfactiones penitentiales eluendas si passim a prelatibus fiant. Sic pericula bulle de infunctis penitentibus. quae secundum iustitiam diuinam infringi deberet. ut doctores ecclesiae de indulgentiis scribentes declarant.

¶ Porro quod argumentatur penam esse remittere penam quod opera non accipio. quod pro tanto penam praesentem ut homo instruat bene operari et sic virtus in infirmitate praesentis. sed hoc ad iudices. et quod errare in indulgentiis animum periculosum ut hodie in dicitur. Ideo ecclesiae non errant si solum pigros contritos volunt recipere indulgentias. Certe ad Carthusianos venire non debent. In materia fidei dicit magister et tendendum quod dicitur. Ego autem auctoritatem reputo in theologia potentissimam et quod audire praecipimus sedentes supra cathedram Moysi. Ideo quis dicat aut tendere debemus ut captivemur intellectum. iuxta preceptum apostoli in obsequium fidei. propterea concilia habita sunt ut eorum auctoritate errores exterminarentur.

¶ De mendicantibus transeo.

¶ Quod vero ait consilium in iis in quibus regitur a spiritu sancto non errare. dico ego antiquorum patrum sequutus sententiam. semper debere praesumi praesentium regum a spiritu sancto. Quod non praestat de opposito sed de illegitimare congregationis.

¶ Sed adhuc fortiter stat reuerentia pater in vincto boni operis quod dans pecuniam propter indulgentias non datur quasi hoc sit vinctum boni operis. Querere a reuerentia patre si ipse cum suis fratribus: habet anniversarium alicuius principis vel nobilitatis cum 30. missis. quod dant bone praesentis. alioquin non habetur anniversarium. an hoc sit vinctum boni operis.

¶ De indulgentiis ab eo non praetemptis iudicent qui sermonem vulgarem legerunt. ¶ Porro reuerentia factus interpret meo dicit indulgentia: forte sic facta esse satisfactionis. quod propter istas aliquis satisfacere non teneat. non iste est sensus meus sed quod homo deberet pro peccatis etiam praeteritis satisfacere de suo. et pro indulgentias factas facit de alieno quod sum: pontifex dat et de thesauro ecclesiae. unde soluat. ut sic supra commune patrum sententiam etiam in indulgentiis praeteritis non manet impunitum. saluo eo quod etiam de proprio satisfacere non possit. non accedentibus Christi meritis.

¶ De sensu fidelium credo neminem esse tam stultum qui credat rem esse necessariam indulgentiam in subleone. etiam existimet iter Romanum esse meritum. nec hic errat. stat enim opus per quod quis praequirit inducere meritum et tamen ipsas indulgentias non esse meritum.

Martinus dicitur
bitat. Eccius
et sic non erit
salua ois ca
ro tam in cui
cultis quam ex
tra